

Examen VMBO-GL en TL

2024

tijdvak 2
vrijdag 21 juni
13.30 - 15.30 uur

beeldende vakken CSE GL en TL

Bij dit examen horen een uitwerkbijlage en een kleurenbijlage.

Beantwoord alle vragen in de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 34 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Open vragen

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Barricades

De Spaanse kunstenaar Fernando Sánchez Castillo maakte in 2009 het kunstwerk *Barricade* voor een park in Utrecht.

Sánchez Castillo groeide op in Spanje toen daar nog een dictator aan de macht was. Hierdoor gaat veel van zijn werk over protest en verzet. Hij ziet *Barricade* als een monument voor de democratie, voor iedereen die ooit ergens tegen in opstand kwam.

Op afbeelding 1 en 2 zie je *Barricade*.

- 3p 1 *Bekijk afbeelding 1 en 2.*
→ Noem drie aspecten van de **voorstelling** die verwijzen naar een protest.
- 1p 2 *Bekijk afbeelding 1 en 2.*
Barricade ziet er somber uit.
→ Leg aan de hand van het aspect **kleur** uit waardoor deze indruk ontstaat.
- 1p 3 *Bekijk afbeelding 1 en 2.*
Er is nagedacht over de plek van het kunstwerk, namelijk op de toegangsweg van het park.
→ Leg uit dat de plaatsing midden op deze weg de betekenis van het kunstwerk vergroot.
- 3p 4 *Bekijk afbeelding 1 en 2.*
Barricade is gemaakt van brons.
→ Geef van onderstaande stellingen aan of ze juist of onjuist zijn.
1 Het kunstwerk bestaat uit afgietsels.
2 Het kunstwerk is een ready-made.
3 Het kunstwerk is gebeeldhouwd.

In 1849 had de filosoof Mikhail Bakunin (1814-1878) het idee om kostbare schilderijen op barricades te plaatsen. Hij dacht dat mensen de barricades dan minder snel zouden aanvallen. Zijn idee is toen niet uitgevoerd.

De Turkse kunstenaar Ahmet Ögüt liet zich inspireren door Mikhail Bakunin en maakte in 2015 het kunstwerk *Bakunin's Barricade*. Het werk bestaat uit een barricade waar kunstwerken een onderdeel van zijn.

Op afbeelding 3 zie je *Bakunin's Barricade* zoals het in 2020 is getoond in het Stedelijk Museum Amsterdam. Ögüt gebruikte voor deze barricade kunstwerken uit de collectie van dit museum.

- 3p 5 *Bekijk afbeelding 3.*
→ Noem drie kenmerken van *Bakunin's Barricade* waaraan je kunt zien dat Ögüt het werk zorgvuldig heeft samengesteld.
- 1p 6 *Bekijk afbeelding 3.*
Bakunin's Barricade is een
A installatie.
B happening.
C kinetisch object.

Een onderdeel van *Bakunin's Barricade* is een contract dat is geschreven door Ögüt en een jurist. In het contract staat dat mensen tijdens een toekomstige opstand deze barricade mogen gebruiken, dus ook de kunstwerken uit de collectie van het museum die erin verwerkt zijn.

- 1p 7 *Bekijk afbeelding 3.*
Als het contract ondertekend wordt, kan het betekenen dat *Bakunin's Barricade* ooit wordt ingezet.
→ Geef een argument waarom jij *Bakunin's Barricade* tijdens een toekomstige opstand **niet** zou inzetten.
- 1p 8 Geef een argument waarom je *Bakunin's Barricade* tijdens een toekomstige opstand **wel** zou inzetten.

Natuurlijk protest

De Nederlandse kunstenaar Claudy Jongstra maakte in 2018 de installatie *Woven Skin* (Geweven huid). Het bestaat uit 60 doeken van verschillende soorten textiel die zijn opgehangen in stalen frames. De doeken zijn met natuurlijke kleurstoffen geverfd.

Op afbeelding 4 en 5 zie je *Woven Skin*.
Op afbeelding 6 zie je een detail.

- 2p 9 *Bekijk afbeelding 4 en 5.*
Woven Skin is een installatie.
→ Noem twee kenmerken van het kunstwerk die het tot een installatie maken.
- 3p 10 *Bekijk afbeelding 4, 5 en 6.*
Jongstra behandelde de doeken op verschillende manieren.
→ Noem drie manieren waarop Jongstra de doeken heeft behandeld.
- 1p 11 *Bekijk afbeelding 4, 5 en 6.*
In de zinnen I en II ontbreken de woorden **structuur** en **textuur**.
→ Vul in elke zin het juiste woord in.
- I De ..... van de doeken lijkt zacht.
II De ..... van het textiel wordt bepaald door de verwerking van de draden.

Woven Skin bestaat uit verschillende soorten textiel, maar voornamelijk uit wol van Jongstra's eigen schapen. Ze werkt op een ambachtelijke manier en verwerkt en verft de wol met kleurstoffen uit planten die ze zelf kweekt. Ze maakt hiervoor gebruik van recepten uit de middeleeuwen. Bij al deze werkzaamheden krijgt Jongstra hulp van stagiairs en vrijwilligers.

Op afbeelding 7 zie je Jongstra tijdens het verfproces.
Op afbeelding 8 zie je Jongstra aan het werk in haar atelier.
Op afbeelding 9 zie je een deel van Jongstra's atelier.

- 1p **12** *Bekijk afbeelding 4 t/m 8.*
→ Plaats de stappen uit het maakproces in de juiste volgorde. Begin bij de eerste stap in het proces.
- 1 wol verven
  - 2 schapen scheren
  - 3 doeken maken van wol en textiel
  - 4 doeken in stalen rekken hangen
- 3p **13** *Bekijk afbeelding 4 t/m 9.*
Jongstra kleurt het textiel zelf. Daarom doet ze onderzoek naar manieren om met natuurlijke materialen textiel te kleuren.
→ Noem drie voorbeelden van mogelijk onderzoek dat Jongstra hiervoor doet.
- 2p **14** *Bekijk afbeelding 4 t/m 9.*
Jongstra vindt het belangrijk om haar kennis van recepten en ambachten vast te leggen.
→ Noem twee mogelijke redenen waarom Jongstra dit doet.
- 2p **15** *Bekijk afbeelding 4 t/m 9.*
De opgespannen doeken in de rekken doen denken aan bloederige huiden.
→ Noem twee kenmerken van *Woven Skin* die bijdragen aan deze indruk.
- 2p **16** *Bekijk afbeelding 4 t/m 9.*
Jongstra noemt zichzelf behalve kunstenaar ook activist en zegt over *Woven Skin*: "*Woven Skin* is mijn protestbord".
→ Geef een argument waarom Jongstra zichzelf activist noemt en waarom je haar werk ook kunst kunt noemen.

De kunstenaar als kunstwerk

De Servische kunstenaar Marina Abramović hield zich als een van de eersten bezig met performance kunst. Samen met haar partner Ulay maakte ze tussen 1976 en 1981 diverse performances onder de naam *Relation Works*.

Op afbeelding 10 zie je een foto uit 1981 van Abramović en Ulay tijdens de 4:12 minuut durende performance *Rest Energy* (Rest Energie).

Onder hun kleding dragen de kunstenaars een microfoon die ervoor zorgt dat hun hartslag live via geluidsboxen te horen is.

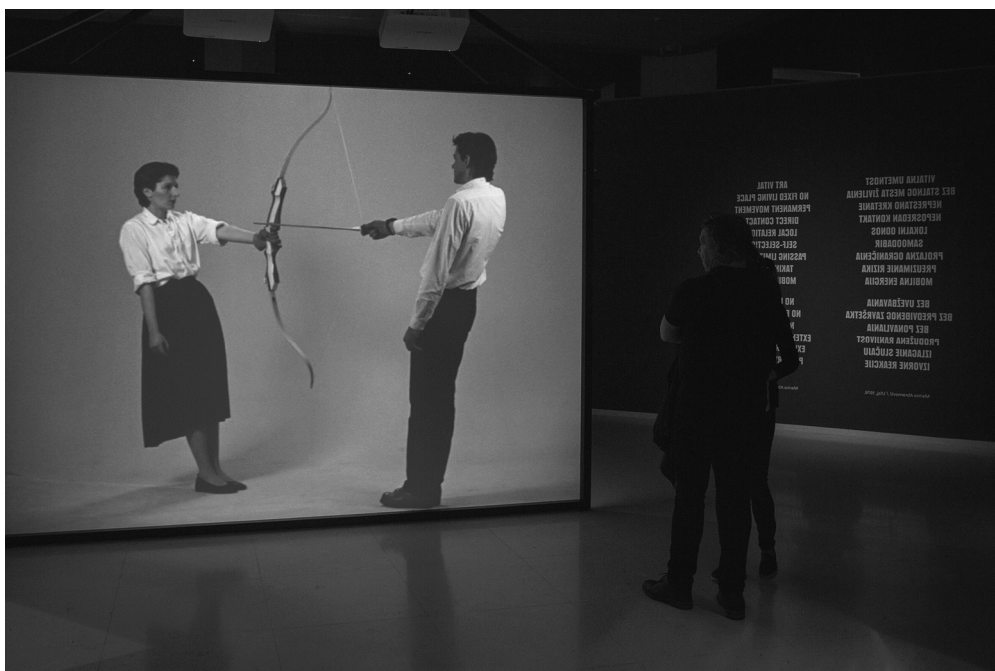
1p 17 *Bekijk afbeelding 10.*

Het is spannend om naar de performance *Rest Energy* te kijken.

→ Leg uit waarom dit spannend is.

Van *Rest Energy* is behalve een foto ook een videoregistratie gemaakt. Op figuur 1 zie je mensen in een museum deze videoregistratie bekijken.

figuur 1

- 3p 18 *Bekijk afbeelding 10 en figuur 1.*
Het is een andere ervaring om bij de performance aanwezig te zijn dan om later de videoregistratie ervan in een museum te bekijken.
→ Beschrijf drie verschillen.

In 1988 voerden Abramović en Ulay de performance *The Lovers* (De geliefden) uit. Hiervoor liepen ze gedurende drie maanden over een groot deel van de Chinese Muur. Ze vertrokken elk vanuit één kant van de muur. Op de plek waar ze elkaar weer zouden ontmoeten, zouden ze met elkaar trouwen.

Op afbeelding 11 zie je Ulay tijdens de tocht.
Op afbeelding 12 zie je Abramović tijdens de tocht.
Op afbeelding 13 zie je de ontmoeting tussen Abramović en Ulay.

The Lovers was het laatste werk dat Abramović en Ulay samen maakten. De performance eindigde niet in een huwelijk, maar in de beëindiging van hun relatie.

- 3p 19 *Bekijk afbeelding 11, 12 en 13.*
Van *The Lovers* bleef slechts de registratie in film en foto's over. Toch werd deze performance zeer bekend.
→ Noem drie redenen waarom *The Lovers* zo beroemd werd. Leg alle antwoorden uit.
- 3p 20 *Bekijk afbeelding 11, 12 en 13.*
→ Geef van onderstaande stellingen aan of ze juist of onjuist zijn.
1 *The Lovers* is onderdeel van het oeuvre van Abramović en Ulay.
2 De kleuren van de kleding vormen samen een complementair contrast.
3 *The Lovers* is een conceptueel kunstwerk.
- 1p 21 *Bekijk afbeelding 11, 12 en 13.*
→ Leg uit waarom *The Lovers* fysiek én mentaal zwaar is om uit te voeren.
- 1p 22 *Bekijk afbeelding 10.*
→ Leg uit waarom *Rest Energy* fysiek én mentaal zwaar is om uit te voeren.

Op afbeelding 14 zie je Abramović in 2010 tijdens de performance *The Artist is Present* (De kunstenaar is aanwezig). Abramović zit op een stoel aan een tafel. Dit doet ze gedurende drie maanden, tijdens de openingstijden van het museum.

Op afbeelding 15 zie je de performance van bovenaf. Op de stoel tegenover Abramović kunnen bezoekers een voor een plaatsnemen en haar in de ogen kijken. Ze mogen zo lang blijven zitten als ze willen. Tijdens de performance spreekt Abramović niet en maakt ze geen lichamelijk contact met de bezoekers.

3p **23** *Bekijk afbeelding 14 en 15.*

→ Noem drie kenmerken die bijdragen aan het theatrale karakter van *The Artist is Present*.

3p **24** *Bekijk afbeelding 14 en 15.*

Over *The Artist is Present* wordt gezegd: "Voor de meeste kunstwerken blijven mensen niet langer dan dertig seconden staan. Hier blijven ze het liefst de hele dag zitten".

→ Noem drie redenen waarom het interessant is om tegenover Abramović te zitten.

Tijdens de performance neemt Ulay onverwachts plaats op de lege stoel. Abramović en Ulay hebben elkaar sinds *The Lovers* niet meer gezien of gesproken.

Op afbeelding 16 zie je het moment dat ze elkaar aankijken. Beide kunstenaars worden emotioneel en Abramović breekt met de regels die ze voor haar performance had opgesteld: ze maakt lichamelijk contact. Het aanwezige publiek applaudisseert.

2p **25** *Bekijk afbeelding 16.*

→ Noem twee redenen waarom dit moment in de performance zo bijzonder is.

1p **26** *Bekijk afbeelding 14, 15 en 16.*

The Artist is Present werd uitgevoerd op een moment dat mensen meer en meer communiceren via beeldschermen.

→ Leg uit waarom dit werk gezien kan worden als een reactie hierop.

Vrouwen in actie!

De Franse schilder Ingres maakte in 1814 het schilderij *La Grande Odalisque* (De Grote Odalisk). In de kunstgeschiedenis was in die tijd het vrouwelijk naakt een onderwerp dat vaak geschilderd werd.

Op afbeelding 17 zie je het schilderij.

2p 27 *Bekijk afbeelding 17.*

De vrouw op het schilderij poseert.

→ Noem twee aspecten van de **voorstelling** waaraan je kunt zien dat de vrouw poseert.

2p 28 *Bekijk afbeelding 17.*

In het schilderij gaat alle aandacht naar de vrouw.

→ Noem twee aspecten van de **vormgeving** waardoor de vrouw opvalt en leg je antwoorden uit.

In 1985 ontstaat in New York de actiegroep *Guerrilla Girls*. Het woord *guerrilla* betekent kleine oorlog. De *Guerrilla Girls* strijden op een verrassende manier voor meer zichtbaarheid van vrouwelijke kunstenaars in de kunstwereld.

Inmiddels bestaat de actiegroep uit vrouwen van over de hele wereld, die werken in de kunsten.

De *Guerrilla Girls* ontwerpen en plakken affiches waarop ze informatie geven over de hoeveelheid tentoongestelde werken die door vrouwelijke kunstenaars wordt gemaakt.

Op afbeelding 18 zie je een groepje *Guerrilla Girls* in actie.

Op afbeelding 19 zie je een affiche van de *Guerrilla Girls* uit 1989. In de tekst staat:

Moeten vrouwen naakt zijn om in het Met. (Metropolitan) Museum te komen? Minder dan 5% van de kunstenaars op de afdeling moderne kunst is vrouw, maar 85% van de naakten is vrouwelijk.

Op afbeelding 20 zie je het affiche op een muur.

3p 29 *Bekijk afbeelding 18.*

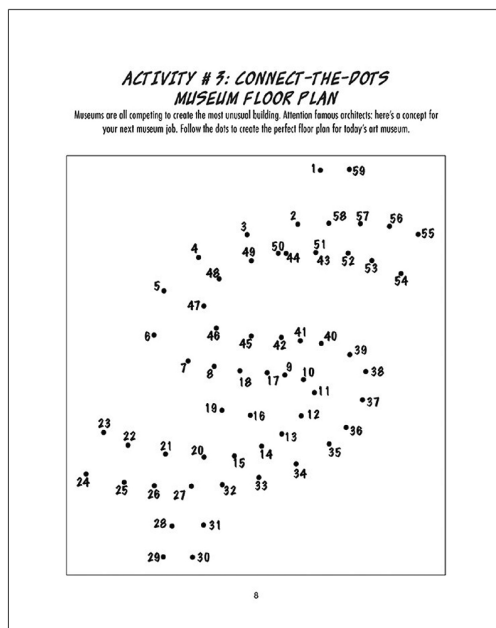
De *Guerrilla Girls* dragen altijd een gorilla-masker tijdens hun acties.

→ Noem drie redenen voor het dragen van een (gorilla-)masker.

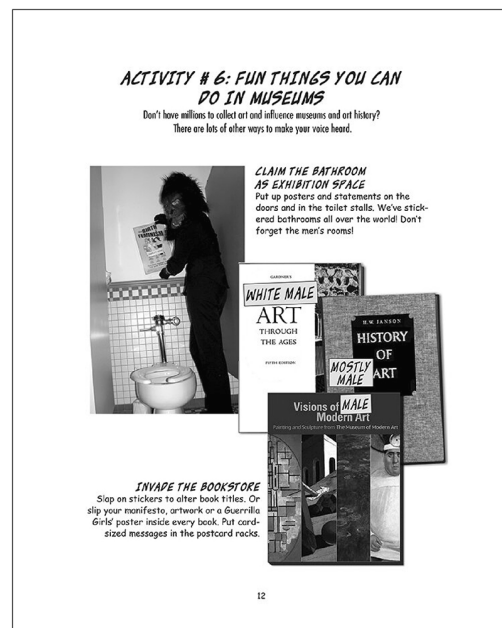
2p 30 *Bekijk afbeelding 18, 19 en 20.*
 De affiches van de *Guerrilla Girls* hangen niet in een museum, maar worden meestal illegaal in de stad geplakt.
 → Noem twee voordelen van het illegaal plaatsen van de affiches in de stad.

1p 31 *Bekijk afbeelding 17, 19 en 20.*
 De *Guerrilla Girls* hebben de naakte vrouw van het schilderij van Ingres gebruikt om hun boodschap duidelijk te maken.
 → Leg uit waarom deze naakte vrouw bijdraagt aan de boodschap die de *Guerrilla Girls* willen uitdragen.

figuur 2

figuur 3

De *Guerrilla Girls* brachten in 2004 het *Activity Book* (Activiteiten-boek) uit. Het boek heeft als doel om mensen te activeren om zelf in actie te komen.

Op afbeelding 21 zie je de voorkant van het boek.
 Op figuur 2 en 3 zie je twee pagina's uit het boek.

figuur 2 "Activiteit nummer 3: Verbind-de-stippen museumplattegrond."
 figuur 3 "Activiteit nummer 6: Leuke dingen die je kunt doen in musea."

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 2p **32** *Bekijk afbeelding 18 t/m 21 en figuur 2 en 3.*
→ Geef van onderstaande stellingen aan of ze juist of onjuist zijn.
- 1 De acties van de *Guerrilla Girls* zijn tegendraads.
  - 2 De functie van het *Activity Book* is praktisch.
  - 3 Het masker dat gedragen wordt is een attribuut.
- 1p **33** *Bekijk afbeelding 18 t/m 21 en figuur 2 en 3.*
→ Geef een reden waarom het *Activity Book* aansluit bij de manier van werken van de *Guerrilla Girls*.
- 1p **34** *Bekijk afbeelding 18 t/m 21 en figuur 2 en 3.*
Het boek is te koop in museumwinkels.
→ Leg uit waarom je niet zou verwachten dat dit boek juist daar, in een museumwinkel te koop is.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.